



Naturskyddsforeningen  
*Alvesta*

# FISKGJUSEN

**Nr 46 Hösten 2014**



*Mossletare vid Hörnebo skiffergruva*

*Foto: Bruno Bjärnberg*

<http://alvesta.naturskyddsforeningen.se/>

# Styrelsen

## **Postmottagare**

### **Karin Sahlström**

Marieberg

342 34 Alvesta

0472-106 37

karin@toka-alvesta.se

## **Sekreterare**

### **Lena Lillieblad**

Skeppshult 2

342 62 Moheda

0472-741 25

lena.lillieblad@telia.com

## **Kassör**

### **Elisabeth Ebbesson**

Växjövägen 51

342 34 Alvesta

0472-134 11

bettanebbesson@hotmail.com

### **Roland Bengtsson**

Ölsåkra Slottet

340 37 Torpsbruk

0472-711 13

roland.bengtsson@mikroalg.se

### **Per Darell**

Rökesvens väg 14

342 35 Alvesta

0472-129 19

per.darell@netatonce.net

### **Gerd Ouchterlony**

Allmogevägen 44

352 53 Växjö

070-210 28 72

okg56@yahoo.se

### **Britt Ask Rydgård**

Åkarvägen 39

342 33 Alvesta

0472-480 77

britt.ask.rydgard@telia.com

## *Suppleanter*

### **Hans Gulliksson**

Gåvetorp

342 92 Alvesta

0472-401 77

hans.gulliksson@energikontorsydost.se

### **Johan Marand**

Mörhult Västregård

342 52 Vislanda

076-146 09 36

johan.marand@gmail.com

# Höstens och vinterns program

## Exkursioner till studiecirkeln Mossor

**Lördagen den xx okt och den xx nov, kl xxx**

En mossocirkel startades i september, men de två inplanerade exkursionerna är öppna för alla.

**Arrangörer:** Naturskyddsföreningarna i Alvesta och Växjö

**Plats:**

**Anmälan:** Per Darell, 0472-129 19 eller 072-508 66 86

## Solceller lördagen den 8 november

Se affisch på nästa sida!

**Ansvarig:** Hans Gulliksson, 070-620 83 03

## Myskväll i jazzlokalen

**Måndagen den 26 januari 2015, kl 18:30**

Boka in den 26 januari för en myskväll med vackra bilder och en värmande soppa. Under hösten/vintern 2014/15 har styrelsen skog som tema och vi kommer denna kväll att dra igång en fototävling på temat träd. Vi kommer också att få lyssna till ett föredrag om permakultur.

**Arrangör:** Naturskyddsföreningen i Alvesta

**Plats:** Jazzlokalen i Alvesta, pris 50 kr för soppa.

**Anmälan:** Anmäl att du kommer senast den 20 januari 2015 till Gerd Ouchterlony, 070-210 28 72.

## Årsmöte

**Måndagen den 9 mars 2015, kl 18:30**

- Årsmötesförhandlingar
- Mjuk kaka och kaffe/te
- Föredrag (innehållet presenteras i annonsen)

**Plats:** Missionskyrkan i Alvesta

# Solcellssafari – Visst kan jag också installera solceller!

**Tid:** Lördagen den 8 november kl 10:00 till ca 13:00

**Plats:** Flera platser i Alvesta kommun

Vi inleder i mötesrummet Salen i Alvesta kommunhus, samling vid entrén. Därefter rundresa enligt nedan. Vi ordnar samåkning.

Detta är ett samarrangemang mellan Alvesta kommun, Naturskyddsföreningen i Alvesta och Energikontor Sydost.

## Program

10:00 Bakgrund, teknik, ekonomi och lite regler för solceller.

Hans Gulliksson, Naturskyddsföreningen/Energikontor Sydost.

Elbilar och utvecklingen, Jonas Lööf, Miljöfordon Syd

Plats: Alvesta kommunhus, mötesrum Salen.

11:00. Besök vid Benestads Mekaniska AB som har 74 m<sup>2</sup> solpaneler vilka ger max 10 kW. Bengt Aronsson, Benestads Mekaniska AB.

12:15. Besök i Gåvetorp hos Hans Gulliksson som har 2 m<sup>2</sup> solpaneler, vilka ger max 0,5 kW. Värmsystem med pellets, ved och värmepump visas också för den intresserade.

*Välkomna!*

# Solceller – det känns bra med detsamma!

Lena Eckerberg, Energikontor Sydost

Sarah Nilsson är en av många som har satsat på att installera solceller på sitt hus för att kunna producera egen el. Sarah, som till vardags jobbar som utvecklingschef på Energikontor Sydost, har ett stort intresse för energifrågor. Hon har installerat 12 m<sup>2</sup> solceller på sitt hustak i Växjö och har därmed blivit en mikroproducent. ”Solceller kommer att löna sig på sikt – och det känns bra med detsamma”, säger Sarah Nilsson i Växjö.

## Hur mycket solceller kan man installera?

När du ska välja storlek på solcellsanläggningen både vad det gäller yta och effekt är det ett antal saker du ska tänka på: hur stor tillgänglig yta på tak i söderläge finns det?

Tänk på att söderytor som skuggas av träd, skorsten eller grannhus inte är optimalt att använda. Bästa utbyte får man i 30-45 graders lutning i rakt söderläge, men även sydost och sydväst ger bra utdelning. Solceller som ligger i takets lutning kräver normalt inget bygglov i Alvesta kommun, men det kan vara bra att kolla innan man beställer sina paneler.

## Inkoppling och mätare

I samband med installationen kan man behöva byta ut sin elmätare, så man får en elmätare som mäter netto. För att få koll på produktionen och se hur mycket solcellsanläggningen ger, kan man installera en separat mätare. ”Vi kopplade in en separat mätare vi köpte begagnad för 500 kr. Det är intressant att följa produktionen” berättar Sarah Nilsson.



Foto: Sarah Nilsson

## Intresset stiger

”Jag känner att det finns ett stigande intresse för solinstallationer”, säger Marita Lorentzsson som är Alvesta kommuns Energi- och klimatrådgivare. ”Vi har nu en storskalig solvärmeanläggning som förser fjärrvärmeverket med värmetillskott, och det finns långt gångna diskussioner om solcellsanläggningar i kommunen.”

## Ekonomi

Sarah Nilssons anläggning kostar 30 050 kr att installera om Länsstyrelsen ger bidrag (se kalkyl nedan). ”Vi räknar med en återbetalningstid på 17 år, om elpriset är oförändrat. Garantin på solcellerna är 25 år” berättar Sarah. Olika elbolag betalar olika för elöverskottet, ett tips är att kontakta olika elbolag och jämföra vad de betalar för elen. Länsstyrelsen har ett bidrag på 35 % på investeringskostnaden, där man max kan få 37000 kr + moms för installerad elektrisk toppeffekt. ”Pengarna är dock slut och kön är flera år lång så det är osäkert om vi kommer att få något bidrag, detta borde ändras.” säger Sarah slutligen.

### Solceller

Solcellspaneler ger elektricitet. Omvandlingen av solljus direkt till elektricitet sker i så kallade PV-paneler (fotovoltaiska) utan att något material förbrukas! Elen kan sedan via en växelriktare användas direkt i huset, skickas ut på elnätet eller lagras i en ackumulator (ett batteri) för senare förbrukning.

## Räkneexempel

Exemplet är baserat på Sarah Nilssons anläggning och summorna inkluderar moms.

Solpaneler, växelriktare och transport	38 000 kr
Bygglov (Växjö kommun)	2 100 kr
Extra bultar	500 kr
Extra elmätare	500 kr
Elektriker	4 000 kr
<b>Summa utan bidrag</b>	<b>45 100 kr</b>
Bidrag 35%, eventuellt	-15 050 kr
<b>Summa med avdraget bidrag</b>	<b>30 050 kr</b>

# Hörnebo skifferbrott

*Per Darell*

Utflykten till Hörnebo skifferbrott den 31 augusti arrangerades av Naturskydds-föreningarna i Växjö och Alvesta, Smålands Flora och Mossornas vänner.

Anders Lundgren berättade om områdets geologi innan vi klev ner i brottet. Berggrunden är gammal och vulkanisk till sitt ursprung och bergarten är porfyr som blivit förskiffrad. Skiffern användes främst som takskiffer. Efter en vandring i en 200 m lång tunnel kommer man in i något som liknar en jättarnas sal. Här, över 50 m ner, är ett säreget ljus och mycket fuktigt så träspångerna är mycket hala. Bergväggarna är ljust grå, delvis klädda med mossor. Artrikedomen när det gäller mossor är stor. Martin Andersson och jag ledde vandringen i brottet och vi hittade många olika mossor. Inräknat tidigare besök har vi sett över 80 arter. Här finns också flera intressanta ombunkar som svartbräken, träjon, stensöta, lundbräken och majbräken. På slagghögarna hittade vi gaffelbräken.

Utflykten bjöd också på musikalisk underhållning med Eva Blomquist-Bjärnborg och Bruno Bjärnborg som inledde med Trollens brudmarsch. De mer än 25 besökarna trivdes i den särpräglade miljön med folkmusiken som klingade fint med den utmärkta akustiken.

Några av de mossor vi såg förekommer vanligtvis i kalkrika områden: Röd fotmossa, *Bryoerythrophyllum recurvirostrum*, kalklungmossa, *Pressia quadrata*, stenporella, *Porella cordeana*, gruskammossa, *Abietinella abietina*, stor klockmossa, *Encalypta streptocarpa*, kalkklockmossa, källtuffmossa, *Cratoneuron filicinum*, *Homalothecium lutescens*, planmossa, *Distichium capillaceum* och rikligast förekommande kruskammossa, *Tortella tortuosa*.

Några andra intressanta mossor vi fann var grön sköldmossa, *Buxbamia viridis*, blåsflikmossa, *Leujeunia cavifolia* och fjädermossa (på berg) *Neckera complanata*.

*Per demonstrerar en mossa.*

*Foto Bruno Bjärnborg*



# Cancerframkallande ämnen i importerade äpplen

*Johanna Sandahl, ordförande Naturskyddsföreningen samt Ethel Forsberg, f.d. Generaldirektör Kemikalieinspektionen, ledamot i Naturskyddsföreningens riksstyrelse*

*Debattartikeln publicerades ursprungligen i Göteborgsposten den 27 september 2014.*

Hösten är på väg och med den också säsongen för äpplen, en nyttig frukt som många borde äta mer av. Långt ifrån alla har emellertid ett eget äppelträd i trädgården och de får därför förlita sig på de äpplen som finns i affären.

Vad många kanske inte vet är att äppelodlingar regelbundet sprutas med en rad olika kemiska bekämpningsmedel. För att få reda på om dessa kemikalier även finns kvar i frukten har Naturskyddsföreningen låtit testa äpplen.



*Obesprutade äpplen! Foto: Britt Ask Rydgård*

De KRAV-märkta och ekologiska äpplena från Sverige, Italien och Tyskland var alla fria från rester av bekämpningsmedel. Men i samtliga tester på oekologiska äpplen hittades rester av bekämpningsmedel.

För att se om stickproven var representativa har Naturskyddsföreningen begärt ut Livsmedelsverkets opublicerade tester på äpplen från 2013. Där bekräftas testresultaten. Livsmedelsverket testade 170 äpplen och hela 89 % hade rester av bekämpningsmedel. Totalt hittade Livsmedelsverket rester av 41 olika bekämpningsmedel i äpplena. I ett fall fanns det olagligt höga halter, d.v.s. över de gränsvärden som finns inom EU.

Gränsvärden förs ofta fram i debatten som en skiljelinje mellan farligt och ofarligt. Detta håller vi inte med om. Ett av skälen är cancerframkallande ämnen. Kemikalieinspektionen lyfter i sin "Handlingsplan för giftfri vardag" att det är svårt att sätta gränsvärden för dessa ämnen. Därför är det oroande att Livsmedelsverket hittar rester av två cancerframkallande ämnen, folpet och



kaptan, i 15 % av de importerade äpplena. I Sverige har Kemikalieinspektionen förbjudit dessa ämnen i svensk äppelodling.

Vi anser dessutom att det finns andra luckor i riskvärderingen av bekämpningsmedel. Gränsvärdena tar till exempel inte tillräcklig hänsyn till att människor utsätts för flera ämnen samtidigt och att dessa då kan ge oanade effekter, den så kallade cocktaileffekten. Idag godkänns varje bekämpningsmedel var för sig vilket kan vara problematiskt eftersom ett och samma äpple kan innehålla flera olika rester.

Naturskyddsföreningens äppeltest visade att i ekologiska äpplen från andra EU-länder fanns svampmedlet fludioxonil, ett ämne som är giftigt för vattenlevande djur och som misstänks vara hormonstörande. När myndigheter ger tillstånd till vilka kemiska bekämpningsmedel som får användas så tas det inte tillräcklig hänsyn till eventuella hormonstörande effekter, detta trots att Världshälsoorganisationen (WHO) misstänker att dessa ligger bakom en rad olika folkhälsosjukdomar.

I de svenska ekologiska äpplena hittade vi två rester, boscalid och pyraclostrobin, båda långt under gränsvärdena. Svenska ekologiska äpplen har många fördelar framför de importerade ekologiska. I Sverige är det till exempel sedan länge förbjudet att använda bekämpningsmedel på äpplen efter skörd. Dessutom är många problematiska bekämpningsmedel förbjudna i Sverige men tillåtna inom resten av EU.

Mest utsatta för riskerna med bekämpningsmedel är självklart de människor som odlar vår mat. Europeiska livsmedelsmyndigheten har konstaterat att lantbrukare som använder bekämpningsmedel i högre grad drabbas av Parkinsons sjukdom. Forskning på barn till kvinnor som arbetat i danska växthus visar på förminskade könsorgan hos pojkar samt tidigare pubertet hos flickor.

Det är inte akut farligt att äta ekologisk frukt med rester av kemiska bekämpningsmedel. Men det är viktigt att försöka minska alla onödiga, farliga kemikalier som vi utsätts för. Att välja ekologisk mat är ett av flera sätt.

Svenskarna äter allt mer frukt och grönt och andelen ekologiskt fortsätter att öka. Trots det är bara fem procent av den svenska äppelarealen ekologisk. Naturskyddsföreningen har därför inlett en dialog med äppelproducenter och politiker för att se hur vi kan stötta utvecklingen av fler svenska ekologiska äppelodlingar.

# Klimatvänligt julkalas

*Karin Sahlström*



Hur blir vår mat mer klimatvänlig? Nog vet de flesta av oss att det gäller köttet och svinet! Alltså att vi bör minska på båda två. Gris och kyckling förs fram som det mest klimatvänliga köttet. Men ser man till alla våra miljömål, dvs även giftfri miljö, biologisk mångfald och öppna landskap, har nöt- och lammkött stora fördelar. Dessutom äter de klöver/gräs medan gris och kyckling äter sådant som vi också kan äta.

Inför den stundande julens firande – den stora mathögtiden – står köttet i centrum på våra julbord. Ibland finns det inte så mycket mer än just kött!

För att visa på att det finns alternativ har jag planerat ett vegetariskt julbord på det KRAV-certifierade Trädgårdscaféet i Råshult, men med tanke på årstiden äter vi inte i trädgården, utan inomhus!

Eko-kocken Erik Måneld är inbjuden för att laga maten. Ett litet avsteg kommer dock att göras – Erik kommer att göra några sillinläggningar till vårt julkalas. Det kommer även att finnas KRAV-snaps!

Eftersom vi är på Linnés Råshult kommer även Carl von Linné på besök och berättar något om julen. För att ytterligare förgylla kalaset blir det en liten eldshow utomhus.

**Så boka in lördagen den 6 december kl 13 eller kl 17!**

Mer information på [www.linnesrashult.se](http://www.linnesrashult.se) eller kontakta Karin på telefon 073-961 02 43.

## Hur tar jag mig till Linnés Råshult?

Krösatåget stannar i Diö, men dessvärre erbjuder vi inte hästskjuts från station utan det blir en promenad på en halvtimme.

Alternativet är att åka bil – ta med släkt och vänner och fyll bilen!



# Klimatsmart höstmat

*Britt Ask Rydgård*

Förutom att minska på köttet och svinnet är det en bra idé att välja grönsaker efter säsong och både under hösten och vintern finns många rotfrukter att göra grytor och gratänger av. Här kommer ett recept som jag har lagat sedan 1980-talet i alla fall.

## Palsternacksgratäng

*(4–5 portioner)*

4–5 st palsternackor (8–9 hg)  
225 g fryst, hel spenat (½ påse)  
75 g riven ost

*Gratängsås:*

4 dl mjölk  
20 g vegetabiliskt margarin eller smör  
3 msk idealvetemjöl  
2 hg svamp, t ex en burk skivade champinjoner  
½ msk kinesisk soja  
1 krm salt (ev)



- Sätt ugnen på 225 °C och sätt på vatten i en gryta.
- Skala palsternackorna och skär dem i skivor, drygt ½ cm tjocka. Dela dem på mitten om palsternackorna är stora.
- Förväll palsternackorna tills de är ganska mjuka. Det tar ca 5 min för nyskördade palsternackor, ca 10 min för lagrade.
- Tina spenaten i mikron (ca 4 min på 450 W).
- Gör gratängsåsen och riv osten.
- Lägg palsternackorna i en ugnsfast form och bred spenaten över. Därefter svampsåsen och sist den rivna osten.
- Gratinera ca 20 min.
- Servera med blandad sallad och ris eller ett mer miljövänligt alternativ som bulgur, matvete eller mathavre.





*Höstens första styrelsemöte i Slottet, Torpsbruk. Roland Bengtsson visar sin biologiska avloppsreningsanläggning. Mer information kommer i nästa nummer av Fiskgjusen.*

*Foto: Britt Ask Rydgård*

## **Var med och påverka de stora miljöfrågorna**

Naturskyddsföreningen är en ideell miljöorganisation. Vi sprider kunskap, kartlägger miljöhot, skapar lösningar samt påverkar politiker och myndigheter såväl nationellt som internationellt. Dessutom står vi bakom världens tuffaste miljömärkning Bra Miljöval.

Bli medlem genom att fylla i formuläret på webbplatsen:

[www.naturskyddsforeningen.se](http://www.naturskyddsforeningen.se) eller SMS:a ”MEDLEM” till 72900.

Medlemskapet kostar 24 kr/mån eller 295 kr/år. Är du under 26 år kostar det 16 kr/mån eller 195 kr/år (då ingår även medlemskap i Fältbiologerna).

För hela familjen kostar det 30 kr/mån eller 365 kr/år.

Du gör en viktig insats för miljön genom att bli medlem!